

„A Természet” előfizetési ára
egy évre 6 korona;
diszes bekötési tábla hozzá, 2 korona.

Állattani, vadászati és halászati folyóirat.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Főszerkesztő és laptulajdonos:
DR. LENDL ADOLF.

Felelős szerkesztő:
LAKATOS KÁROLY.

Budapest, II., Donáti-utca 7.

Miért ültettek . . .

Miért ültettek rózsaligetet,
Ha letéptek virágait,
Nem gyászolja meg érző szívetek
Földi létök megölt álmait?!

Mért téptek le a rózsabimbót,
Még alig feslenek bájai,
Nem félték, hogy reátok szakadnak
A letört virágok átkai?!

Mért bántjátok a nefelejtseket,
A szentelt érzelem ékeit,
Hűtelen szívetek kiszórta tán
A szeretet nemes gyöngyeit?!

Mért téptek a sarkalábakat,
A mezők sarkantyús díszzeit,
Nem halljátok vonagló szívüknek
Visszasíró pendüléseit?!

Mért tépdésíték a kék ibolyát
A tavasz fesledő kebelén,
Elmult már a kék szemek varázsa,
Nincs erény a fitkók rejtekén?!

Mért téptek a búzavirágot,
Az éltető áldás ékeit,
Nem halljátok pacsirtadalának
Élsírató csendüléseit?! . . .

Miért téptek le égő pipacsot,
Azt hiszitek, hogy nektek virít?
Más a mákőnyt lehelő virágajk
S más, ki illattal mámorít! . . .

Mért téptek le orgonavirágot,
Kisz' rátok hullatja díszzeit?
Önző lelketek felszívni vágyja
A mézharma összes csepjeit?! . . .

Tudjátok-e, hogy a máriir lelkek
Könyvből hulló csillag terem?!
Azért fut le a szívek egéről
Az a sok szirmahullt szerelem! . . .

LAKATOS KÁROLY.

Alkony a tengeren.

Fiume, 1902. április 30.

Hegyvidék embere vagyok és lelkesültem mindig a hegyekért. Soha sem vontam ugyan kétségbe az alföld szépségeit sem, mindazonáltal nem éreztem azok iránt valami nagy előszeretetet soha sem. S mi tús-tágadás, ma is úgy vagyok vele, hogy ha választani kellene hegyvidék és alföld között, az elsőre szavaznék minden habozás vagy lelkifurdalás nélkül.

Egy napfelkeltét vagy naplementét kell csak megnézni — különösen tavasszal — mikor a felkelő vagy lenyugvó nap sugarai a havasok még hótakarta csúcsait pompás rózsaszínűre festik; avagy fenn kell lenni egy magas hegy csúcsán s látni keil, amint gyülekeznek a fellegek az ember lába alatt a csúcs körül; alant fellegtenger, fenn pedig verőfényes nap lazuros égen; avagy hallani és élvezni kell az évszázados fenyőfák haragoszöld túlevelei között elosonó, suttogó, fenséges fenyőillattal telített szellő el-elhaló, majd újra támadó zenéjét, akárcsak tündérek karának isteni dallamát: óh azt a képet, ezt a gyönyört és érzést az alföldi ember nem ismeri. S habár a természet bőkezű volt a szárazfölddel szemben, nem lehet mondani, hogy a tengerhez mostoha lett volna; nem, legkevésbé sem. Sőt ellenkezőleg, oly tulajdonságokkal ruházta fel, ame-

lyeket sem a hegyvidék, sem az alföld magáénak nem mondhat: vonzó, csalogató és borzalmas egyidőben. Képe meg olyan, hogy azt nem leírni, de még a legügyesebb képírónak lefesteni is nehéz.

Nem fogja tehát tőlem rossz néven venni e sorok kedves olvasója, ha e bizarr, fenséges, csodaszépségű, olykor félelmetes képnek egy töredékét, az alkonyt a tengeren, igyekszem alábbiakban, bár nagy, vázlatos vonásokban megrajzolni azok részére, kiket a sors, vagy nem bánom, mondjuk a véletlen, még nem hozott abba a helyzetbe, hogy a tenger olykor végtelen biborfényben úszó szépségeit, olykor meg millió hullámaiban kinosan vonagló borzalmas képét természetes valódiságában élvezhették volna.

Közvetlenül a tengerparton ülök egy félig bemozosodott, tavaszi napsugártól fölmelegített kövön. Körülöttem a mély csöndet a kövek letompított vagy letöredezett ormaiba ütköző apró hullámok halk loccsanása s egy-egy elsurranó, majd ismét visszatérő, zeg-zugos, kalandor, éjjeli utra indult éhes denevér czinczogása zavarja csak. Elöttem a látóhatárral ölelkező bibortenger terül el, melynek felszínére itt-ott egy-egy előbukkanó, majd ismét eltűnő delfin háromszögletes fekete hátúszója hasit barázdát. A tengerről jövő hűvös szellőt a babér és olajfa nehéz virágillattól ittas levegő váltja fel. A tengerpartig leereszkedő erdő csöndes zugából a vörösbegy távolról jövő, fájdalmas, bús, elhaló dala üti meg fületem. A szembenfekvő bércz halkán mondja utána.

Az utolsó hajó is elhagyta a kikötőt. Lassan, méltóságteljesen halad a tükörsima tengeren s felületére mértföldnyi hosszú barázdát hasít éles orra. Maga után ékalakban futó hullámokat hagy hátra. Utjában csak a világító torony ezüstsínű sugárkévéje kíséri mindaddig, míg a szemhatáron el nem tűnik s ott átadja

A rab-király szabadon.

(Fantasztikus állatregény.)

Írta: *Bársony István.*

14. folytatás.

Háború.

Másnap éjjel a rengeteg erdőségbe előrsökként benyomult vadászok, akiket a „szabadok“ magok közt „Menyörgök“-nek neveztek, nagy riadalmat hallottak a síkság felől; — onnan, ahol testvéreik és barátaik tömege vette körül az erdőt.

— Mi történhetett odakint? — kérdezte a nagybajuszú, aki valamennyi vadásznak a főparancsnoka volt. Nyomban elindította szolgáját, hogy sátorról-sátorra menve, hozzon hírt. A szolga elment, de Nagybajuszú hiába várta vissza. Pedig a zsvaj — közben-közben elveszett lövöldözéssel — folyvást tartott s bizonyosra lehetett venni, hogy nem valami kicsiség miatt van ez a szokatlan keveredés.

Már világos nappal volt, amikor végre futva jött valaki a legközelebb eső sátrak tájáról. Egy fegyveres őr volt, aki holtra fáradtan jelentette, hogy az éjjel több mint húsz farkas (némelyek szerint száz is lehetett) megtámadta az alvó tábor; sunyítva sompolyogtak, mintha csupa árnyék lett volna valamennyi, azután egyszerre megrohanták az öröket, meg a lovagokat; de amint a lövöldözés kezdődött, csakhamar kereket oldtak valamennyien. Visszavonultak az erdő alját borító berkekbe, ahonnan valószínűleg a szakadéknak vették útjukat.

— Tele van az erdő farkassal, mondta a küldött.

— Ebben semmi veszély sincsen — válaszolt Nagybajuszú. — Ezentúl kettős őrszem lesz mindenütt; azok majd szatymával várják a kőborló kalandorokat, akik különben gyávák és hamar megfutnak.

A farkasokat az éjjel csakugyan vereség érte. Pedig Ordas, a nagy szürke „erdei“, csakugyan ki akart tenni magáért. Ő szervezte a farkaskalandot; összehívta a király parancsára a pajtásait s kiosztotta a szerepeket az egész bandának. Csikasz meg Gajdos az első őr támadják meg jobbról-balról, hogy ne tudjon kellőképp védekezni. Morgó meg Kancsal a sátrak elé kötött lovakra vetik magokat; marnak, de nem ölnek, mert arra nincs idő; a zavart kell növelni. Ez a fődolog; minnél több lovat harezképtelenné tenni, beteggé sebezni. Sunyi meg Gyilkos hátul, a tábor mögött növeli a galibát. Félszemű valahol a rét zombikja között üvöltösn; Sánta minél borzalmasabban felelgessen neki. Ez a két rokkant egyebet úgy sem lendíthet, mint-hogy hangulatot csinál a többinek. Valamennyi farkast párokba osztotta Ordas, minthogy ismerte a maga fajtaját s nem nagyon bízott benne, hogy, egymagában lévén is, helyén lenné mindenkinek a szíve. Búgó Harapóssal került egyivé, Czafatos pedig lihegővel. Suttogó mellé Borzas jutott, míg Tolvajnak a társául Lompost rendelte ki Ordas. Kengyelfutó megmaradt hívívőnek. A vezérfarkas úgy gondolta, hogy a „kettős“-ök a sátrakból álmosan kisető Menyörgökkel bännak el egymásután, — ő maga pedig mind ezt biztos helyről nézi. Fődolog, mondta magában, hogy a vezérnek semmi baja se essék, mert különben megáll az egész hadművelet.

Mikor azután az első lövések durrogtak: a vezér hanyatt-homlok sietett menteni a bőrét. A „kettősök“ ezt

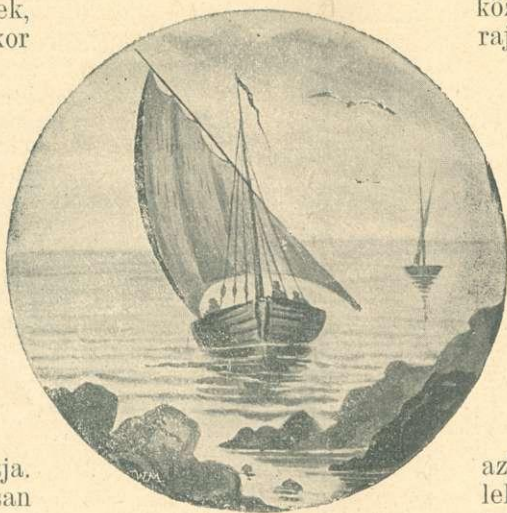
öt s utasait a sorsnak. A tengerszín kihalt országát csak egy-egy kóválygó sirály népesíti be; talán valamelyik bóján a nap fáradalmaiból pihenőre tért társait keresi. Az égboltozat lazúrkékje lassankint bíborpalástot ölt magára, melyhez a dísz rubintos fellegfoszlányok szolgáltatják. Biborvisszfényben úszik a tenger s a környék hegyeinek szürkés-kék, fátyolozott képe rajzolódik bele.

A város hova-tovább elnémuló zaját az estharang imára hívó szava hatja át, hogy a távoli hegyektől fáradtan térjen ismét vissza.

Itt-ott kezdenek szállingózni a halászok bárkái a kikötőből, hogy rozsdabarna hálóikat kivessék. Sárga, foltozott, viharverte vitorlájuk fordított képe élesen rajzolódik a bíbortengerbe. Hiába, hiába! Az élet mégis csak profán, érdekhajhászó! Mikor mások boldogan pihenőre készülnek, ezeknek a szegény embereknek akkor is küzdeniök kell a létért!

A hálók lassan-lassan sülyednek a tengerbe s helyöket csak apró, körkörös hullámok jelzik. Az alkony derengő fényében nagyra nyílik szemök s alig hogy a vízszin alá sülyedtek, sovárgó pillantással leselkednek zsákmány után. Semmi nesz, semmi zaj! Készülődnek százezer élet kioltására. Távol, a tengert koszorú alakban körülfogni látszó havasok csücsain még rózsaszínű a hó; a hegy lábát azonban már sűrű, kékes-szürke köd, homály borítja.

S mire a tenger bíbora lassan elhalványul, hogy a violaszin minden

árnyalatának helyet adjon, a látóhatár keleti oldalán, a hegyek háta mögül, csöndesen emelkedik a halvány fényű hold a zenith felé. Szinte félve tekint körül, hogy hatalmas ellenfele: a nap, a fény, az élet forrása, nyugvóra tért-e már? Bágyadt sugarai a tengerszín felett lebegő finom, fátyolszerű ködbe burkolt halászbárkák alig sejthető vitorláját a tenger testébe vert ezüst-ékké varázsolják. S a tenger, mely csak rövid idővel ezelőtt mohón szivta magába a leáldozó nap utolsó aranysugáraitól bíborra festett látóhatár visszfényét, ép oly szomjjal olvad össze az ezüst sugarak milliárdjaival, míg maga is ringó, hullámozó ezüstté nem válik!

Oh minő pompája, minő bizarr vegyülete a végtelen mennyiségű színeknek egy isteni, csodaszép képpé, melyet amily fenséges gyönyörűség közvetlenül látni, élvezni, szintoly nehéz, bár csak megközelítőleg is, a valóság színeiben megrajzolni! Gyakran elnézem ezt a tündéri

látványt s valahányszor elmerengek a természet örök igazságainak e káprázatos színekben való nyilvánulása előtt, az a hitem, meggyőződésem mindinkább szilárdabb alapra helyezkedik, hogy az, aki rajong a mesterkéletlen, igazi, lélekemelő és egyuttal az igazság kétségbevonhatatlan jellegét magán viselő szépért, aki pár percze bár, meg akar szabadulni a létért való küzdelem, nehéz munka, harc nyomasztó lidérc-súlyától, az igazért folytatott harcban sebzett lelke biztos gyógyító, andalító balzsamra talál.

Betegh Lajos.

látván, csakhamar utána eredtek. Rövid félóra múlva egy farkas sem volt a kaland színhelyén. Csak Fél szeműnek meg Sántának a vonítása jelezte a Menyörgőknek, hogy talán lehet még okuk tartani valamitől. A két „dálnok“ persze nem tudta, mi történt a társaival s fújta a nótáját hajnalig. A Menyörgők már úgyszólván lemondtak a nyugalomról, legalább vaktában lövöldöztek. Ezért hallotta Nagybajuszú egész éjjel a puskaropogást.

A sötétvölgyben azután így szólott Ordas a társaihoz:

— Fiúk, nagyszerűen viseltük magunkat. Kítettünk a farkasbeesületért. Azt hiszem, több száz Menyörgőt küldtünk a másvilágra. Megmutattuk a királynak, hogy kik vagyunk. Hanem azt hiszem, most már elég a dicsőségből. Végre is, ha mi minden éjjel ugyanezt műveljük, kitanulják fortélyunkat a Menyörgők s azt megkeserülhetjük. Pedig a mi bőrünk — magunknak — tán mégis csak az első. (Halkította a hangját, úgy mondta.) A királyé csak azután következik. A nagyhatalmak zúditották ránk az egész bajt; vágják is ki magokat. Én biz' amondó vagyok, legyünk okosak és párologjunk el lassankint erről a környékről. A király majd azt hiszi, hogy hű katonái egyenkint hullottak el a harcban.

— Éljen! Éljen! üvöltötték a farkasok tompa hangon. S nyomban megállapították, hogy minden éjjel melyik pár tűnjék el. Amint ezt elintézték, Ordas jelt adott a szétoszlásra s ő maga is a kerek szikla irányába indult, ahol egy ledől a alatt volt a vészka.

A sötétvölgyben egyszerre megint a némaság lett az úr. A czinkék bohókásan ugrándoztak a galyakon s befelé nyelven csevegtek egymással. Örültek az életnek és épen semmit sem tudtak arról, ami a négylábú szabadokat any-

nyira izgatta. Surrogó röppenéssel szállottak galyról-galyra s boldogan beszélgettek arról, hogy egyszerre hogy eltűnt a környékről a sok szárnyas hóhér: a sólymok, a karvalyok, az apró madarak leghalálósabb veszedelmei.

— A szárnyas király parancsolta nekik, szólott egy kis kékfejű czinke-úrfi. Ott voltam akkor, amikor a sas az oroszlánnal összeszólalkozott. „Mi nem akarunk a Menyörgőkkel harcba keveredni“ — mondta a sas; — ti, négylábúak, végezzétek el a dolgokatok velök, magatokban.“

„Czin-czin-csíncserere!“ ujongott a sok czinke és tovább röppent. A sötétvölgyben már csak egyetlen egy alak maradt. Egy titokban meglapult, keskenypofájú alak, amely akkor is ott volt, amikor a farkasok a gyűlést tartották.

Most felemelkedett fektéből s kinyújtózott.

— Terringettét, de húzza a göres az inaimat! jajgatótt halkan. Sokáig kellett itt lapulnom. De nem bántam meg. Legalább tudom, mit számíthat a király az ő úgynévezett híveire. Ezek csak arra jók, hogy a koncot minél hamarabb lefoglalják. De ahol baj van, ott elég nekik, ha sokat beszélnek arról, mit kellene tenni s kik legyenek azok, (saját személyök kivételével,) akik valami áldozatra vállalkozzanak. Most az a kérdés, szóljak-e erről a királynak. Ha szólok, nekem gyűlhet meg a bajom. A farkasok leezáfolnak s ha valahol magamba találnak, kiugratnak becses bőrömből. És végre is, akárhogy erőlködik a király, a Menyörgőkkel nem bír. Előbb-utóbb legyőzik. Hát nem jobb-e akkor, ha legalább a belviszályt igekecszünk elkerülni? Ezek a Menyörgők nem olyanok, mint afrikai testvéreik, akik félmeztelenek és nyomorúságos fegyverzetűek. A király ott félelmes lehetett. Itt hiába ordít, hisz' épen őt

Az állatkinzásról.

Az ókor egyik nagy írója, mikor véleményét kérték ki az állatokkal való bánásmódot illetőleg, azt felelte: „Bánjatok úgy az állatokkal, mint állatokal, de úgy mint eleven állatokkal.“ Hány ember van manapság, aki az állatokkal úgy bánik, mint eleven állatokkal? Hányan kínozzák az állatokat csupa kedvtelésből, hányan rosszakaratból, hányan okoznak az állatoknak fölöslegesen iszonyú kínokat csupa tudatlanságból, csupán azért, mert nem tudják, melyik állattal hogyan kell bánni. A legtöbbet szenvednek természetesen azok az állatok, amelyek leggyakrabban érintkeznek az emberrel, a háziállatok, amelyeknek legtöbb hasznát látja az ember. És legtöbbet szenvednek a háziállatok gazdájuk tudatlansága miatt, vagy pedig nemtörődőségének következtében.

Minél szelídebb valamely állat, annál többet kell szenvednie gazdájától. A vad, tüzes paripát soha sem éri annyi korbácsütés, mint a mennyit ütik-verik a szegény szamarat, vagy pedig a szelíd, türelmes, kezes lovat. Epen a ló az az állat, amely a legtöbbet szenved igaztalanul. Száz kocsis közül nincsen kettő, aki helyesen tudná alkalmazni az ostort. A legtöbb üti-veri a szegény állatot derűre-borura, hogy miért, talán maga sem tudná megmondani. Pedig nincs az a jó ló, amelyiket záros határidő alatt tönkre ne lehetne tenni a folytonos korbácsolással. A ló eleinte ideges lesz, félénkké válik, ha folytonosan hallja az ostorpattogást, majd elérzéktelenedik, elbuzul s ilyenkor már persze, hogy nem lehet vele ostor nélkül boldogulni.

A zabla is valóságos kínzó eszköze a lónak, ha nem hozzáértő ember kezében van. A zabla rángatása szinte leírhatatlan fájdalmakat okoz a szegény állatnak. A kocsisok nagy része, ha azt akarja, hogy lova pár lépést hátra menjen, zablájánál ragadja meg a szegény párát s úgy tolja hátrafelé, nem törődve azzal, hogy mennyit szenved ezalatt a ló, nem látja szájának vonaglását, sem pedig azt, hogyan mozgatja a szegény állat fejét ide-oda, hogy kínjától megszabaduljon.

keresik s a tűzdarazsak láthatatlanul süvítenek feléje száz meg száz lépésnyiról. Bánom is én az egész komédiát. Magam is alig várom, hogy a hatalmak uralma véget érjen. Milyen fölséges csend és békesség volt itt azelőtt!... Az a szegény csár különben nem sok vizet zavar. Még a királylyal is ki lehetne valahogy állani. De a hercegnő készen istenverése, akinek pusztulnia kell feltétlenül. Hajh, csak a vörös ördöggel lehetne egyszer komolyan beszélni!... Ha ezek ketten egymásnak mennének!... Egy csapásra két légy, ... azaz hogy két bandita, rabló, haramia!...

A főügyész, mert ő volt a magánbeszédet tartó alak, sunyi mosolyra torzította a száját. Annyi bizonyos, megértette ki elmékedését, hogy én nyaralni megyek, mert itt nagyon meleg kezd lenni. Doktor úr kérem, melyik vidéket ajánlja? mondja csak.

E szavakkal egy álmos bagolyhoz fordult, amely épen akkor libegett le egy vén bükkfa keresztaga közé.

— Erigy a pokolba, hagyd békét, dohogott a bagoly. Egész éjjel olyan lárma volt a környéken, mintha nappal lett volna. Most meg egy Menyörgő miatt üldöznek a többiek, akit éjjel tájban Bengália leányának felfalnia tetszett.

— Már megint! szörnyűködött a főügyész. No azzal a dárával sem lehet már bírni. Tele van verívó szenvedélylyel és nem bír magával, ha embert pillant meg. Kiváncsi vagyok, megyek; részleteket szeretnék megtudni.

Eloldalgott; a bagoly pedig megrázta magát s szunyókálni kezdett.

Nagybajuszu épen ekkor esküdött véres boszút a tigris fejére. Hisz' az ő szolgája volt az, akit az emberevő az éjjel megfojtott. A szegény szolga híven teljesítette ura parancsát s a legrövidebb úton igyekezett a sátrakhöz jutni.

Voltak és vannak kocsisok, akik nem használják az ostort s nem rángatják a zablát fölöslegesen ide-oda. Lovuk sokkal jobb, sokkal erősebb, okosabb, mint a többi félig agyonkínzott párak. A nem korbácsolt lovak egyszerű biztatásra jobban kifejtik erejüket, mint a korbácshoz szokottak, akárhogy ütik-verik is őket. Az igazi kocsis az ostort csupán dísznek hordja kocsiján, nem pedig azért, hogy lovait agyonkínozza s ha használja, csakis ritkán üti meg vele lovát, legfeljebb pattint vele egyet-egyet.

Teljesen haszontalan, fölösleges kínzóeszköz a lószerszámon a szemellenző. Bizonyynyal alig van kocsis, aki ezt tudná, pedig mennyit szenved emiatt a szegény ló teljesen haszontalanul. A ló szeme oldalt áll, annyira, hogy előre csak annyit lát, mint az ember oldalra. Próbálja csak meg valaki, tartsa egyenesen szeme elé tenyerét és nézzen oldalt, majd meglátja, mennyire kínos, elviselhetlen az ilyen módon való nézés. Pedig a ló ép úgy van a szemellenzővel, mint mi a szemünk elé tartott tenyerünkkel. És mégis, van-e lószerszám szemellenző nélkül?

Állatkinzás az is, ha az igavonó barmot gyorsabb menésre nógatjuk, mint amilyen gyorsan a természetből fogva jár. Az ilyen folytonosan biztatott, nógatott állat lesaványodik, elbuzul s lassankint hasznavehetetlenné lesz.

Sokat szenved a kutya is. Minden esonkítás, amit legtöbbnyire „szépités“ czéljából végeznek, egyike a legborzasztóbb állatkinzásoknak. Azután mennyivel szebb egy levágott fülű, farkú kutya, mint egy ép állat? Hiszen azt mindenki beláthatja, akinek egy csepp érzéke van a „szép“ iránt, hogy az, ami nem természetes, ami abnormális, az nem is lehet szép. Különösen nem szép az abnormális, ha emberi kezek hozzák létre. Gondoljuk csak meg, szép volna-e az a rózsza, amelyiknek szirmait ollóval rendre kerekben nyirbálnók? Ugy-e nem. Pedig a csónkított kutya is ilyen. Mennyit szenved a szegény, hűséges lánczra kötött házőrző eb a tél hidegétől, a nyár melegétől. Télen a hidegtől szinte megdermed, nyáron a forróság eltikkasztja s a forróság okozta szomjának enyhítésére állott, poshadt vizet kell, hogy igyon szegény állat. A soha ki nem takarított kutyaóban mennyi élősködő telepszik meg s mind a kutyát kínozzák.

Egy völgyön kellett végig haladnia s amint a magas fű közt bukdácsolva sietett előre, halkán füttyölgetett, hogy az egyedüllét félelmét leküzdje.

Egyszer csak úgy rémlett neki, hogy valaki követi. Sompolygó mozgás neszét hallotta a bozóthán. Eleinte azt hitte, őz, vagy szarvas jár ott; de azok egyike sem lett volna ilyen csöndes, hanem vadul rohogott volna el, meglehetősen zajjal. Azután úgy gondolta, hogy talán valamelyik társa bújt itt meg, aki szintén tele van félelemmel, mint ő, azért nem szól.

— Ki az? — kérdezte elfogódva.

— Ki az? — visszahangozta a hegy kísértetiesen.

Tovább ment, de már nem füttyölt. Alig hogy elindult, a halk szöszmötölést újra hallotta maga mögött. Arra hirtelen megfordult. A hold épen kibújt a felhők közül egy pár pillanatra. A szerencsétlen szolga torkába belefagyott a hang. A haja égnek meredt; lába a földbe gyökerezett.

Halálsápadtan meresztette üveges szemét a rémre, aki ott lapult mögötte, ugrásra készen.

India gyöngye volt.

Egy pillanat múlva a Nagyabajuszu küldöttje már a tigris karmai között vonaglott. A sors megkönyörült rajta, mert szívzselhűdés érte, mielőtt a tigris fogait érezhette volna.

Mindezt Csúnya látta, a ki kalandozása közben találkozott a hercegnővel s egy darabon csupa kíváncsiságból elkísérte.

*

Az új hajnal még nagyobb keveredésre gyuladt ki az égen. A Menyörgők itt is, ott is medvéket vettek észre az erdőségekben. Gyanus morgás hangzott fel a szakadékokból. Nagyabajuszu sátra közelében egy nagy vörössárga hiúz

Nincs az ilyen ebnek egy nyugodt pillanata, mindig, folytonosan kinlódik. S miért, csupán azért, mert gazdája nem gondol vele, nem jut eszébe, hogy kutyája érez, hogy az is eleven állat.

Sok helyütt még nehéz terhes kocsikat is huzatnak a kutyával, pedig épen nem termett rá az ilyen munkára. Látszik is az ilyen agyonkínzott állaton, hogy mennyire terhére esik neki a kocsihúzás.

A dresszúra is kínzója a kutyának. De mielőtt ezt kimondanók, tegyünk különbséget a dresszúra és dresszúra között. Már tudniillik a között a dresszúra között, amelyik szép szóval, lassacskán neveli a kutyát jó vadászbé és a korbácssdresszúra között, amely épen nem viseli magán a humanitás bélyegét. Pedig sajnos, vadászaink jó része korbáccsal neveli kutyáját.

Allatkínzás a nyulaknak általában szokásos fölemelése a fülüknél fogva. Miért nem emelik föl a kutyát is, meg a macskát is a fülénél fogva? Mert bizony jól összekarmolnák, összeharapnák kínzójuk kezét. Szegény nyúl pedig túri, pedig bizony neki is fájdalmas kínokat kell elviselnie ilyenkor.

Kínzás a disznóknak, marhának leölése. Mennyivel humanusabb eljárás volna, ha előbb elkábítanák őket. De ez még hagyján, hanem a halak és rákok megölése igazán borzasztóság. A halat úgyszólván elevenen nyúzzák meg, aprítják föl s nem gondolnak szegény állat kínjaival. Miért nem tesznek mindenütt úgy, mint Hollandiában, hogy a hal gerinczét közvetlenül a feje mögött egy éles késsel átvágják, mielőtt megtakarítanák. A rákot pedig hideg vízzel telt fazékban teszik a tűzhöz s lassú meleggel ölik meg őket.

A kirántott békacomb is sok kinnak okozója. Szokás szerint a békát nem ölik meg, hanem elevenen vágják le czombját s az így megcsontított állatot szabadjárá eresztik.

A ludak tömése szintén embertelen allatkínzás. Szegény lúdnek 5—6 hétig tartó, naponta megújított kínokat kell elviselnie, csak azért, hogy kövér legyen. A tömött lúd szenvedései miatt alig tud megmozdulni, alig, vagy semmit sem tud lábára állni s félig-meddig önkivületi állapotban fekszik naponta. Azt mondják, hogy a tömött libamáj sokkal nagyobb és jobb, mint más emberséges módon hízlalt libáé.

Igen. Mert a túlterhelt táplálécsatorna gyuladásba jön, a gyomor mirigyei, közöttük a máj is megbetegszik s megdagad. Ami pedig ízét illeti, szakértők állítása szerint a frissen sült, egészséges lóhús van olyan jó, mint a libamáj, ha nem jobb. Azonfelül egészségtelen is az ilyen libamáj fogyasztása. Hányszor okozott már a libamáj halálos kimenetelű gyomor bajokat.

Az eleven állatok szállításánál is végtelen sok allatkínzás történik. A baromfit a szállításnál olykor annyira összezsúfolják egy-egy kosárban, hogy különösen nyáron szegény állatok szinte megfulladnak a hőségtől s azonfelül még vizet sem kapnak. Ha pedig megérkeznek rendeltetésük helyére, összekötött lábakkal feküsznek sorjában a piacon éltlen-szomjan, ráadásul még ide-oda dobálják s lábuknál fogva, lecsüngő fejjel viszik szegényeket haza.

Ha már az allatkínzásról szólnak, lehetetlen megfelledeznünk az állatseregletekről. Két lépés hosszú, másfél lépés széles, ronda, bűzös ketreczbe van zárva, szabadságától megfosztva a puszták királya, az oroszlan. Azelőtt korlátlan úr a rengetegben, aki naponkint száz mérföldet barangolt be, most egy szűk ketreczben fekszik, ahol alig bír megmozdulni. Akitől azelőtt remegett minden élő, most kénytelen eltűnni egy nyomorult embertől a korbácsütést; akit azelőtt haragjában izzé-porrá marcangolt volna, az előtt kénytelen most meghúzódni. S ugyanigy van a többi állat is. Bengália tigrise napról-napra nem tesz egyebet, csak villámló szemekkel jár-kei ketreczében. Változatlanság kedvéért hol jobbra fordul meg, hol balra. Ezenfelül soványak, kiéhezettek mind, egytől-egyig. Vegyük csak fontolóra, mennyit szenvednek ezek a szegény állatok, míg megadják magukat sorsuknak, beletörődnek a változatlanba s közönyösen tűrik szenvedéseiket.

Ime néhány példája annak, hogyan kínozzuk mi az állatokat, mi, akik a civilizáció legfelsőbb fokán vagyunk. Igazán gondolkozóra esik az ember, hát illő az ilyen allatkínzás egy művelt emberhez? Milyen könnyen, milyen kevés fáradsággal elérhetnők azt, hogy ne szenvedjenek állataink, legalább ok nélkül ne. „Bánj úgy az állattal, mint állattal, de mint eleven állattal“.

villant el. A hegyoldalból felzúgott a király hördülő bögése. A máskor oly hallgatag, néma erdő valóságos forradalom jelével telt meg. A Menyörgök mindenütt vadkanagyarak csattogását és fenevadak ordítását hallották. A bögésbe, üvöltésbe, vonításba belevegyült a tűzdarazsak jajgatáshoz hasonló zúgása.

A háború megindult. Vége volt a csöndes, óvatos csatározásnak; a Menyörgök seregestől nyomultak előre. A sátrakban csak azok maradtak, akik folyvást szemmel tartották, hogy ki vált be az erdőbe és ki megy ki belőle.

A vadászok gyűrűje mindösszebb-összebb szorult a rengetegben. Barlangi egy darabig bátran állta meg a helyét, de mikor az első tűzdarázs megesipte, ordítva-bögve loholt visszafelé. Egyik társa súlyos sebet kapott s amiatt felbőszülve nekik rohant a Menyörgöknek, valamelyiket megragadta és maga alá gyűrte. Akközben folyvást retentően bögött, hogy visszhangossá lett tőle az erdő. A Menyörgök összefutottak, hogy megmentsek társukat. Mind egyszerre süttöttek el puskáikat s a tűzdarazsak tuczatja nyomban megölte a nagy, fekete medvét. — Abban a pillanatban borzasztó ordítás reszkettette meg a levegőt.

A Menyörgök hajmeresztve fordultak meg erre a hegyeket összeomlasztó hangra, amely hasonlatos volt a földrengés kísérő robajhoz.

A sűrűség szélén ott állott a király, az allatkirály, a berber oroszlan, alig néhány ölnyre tőlök.

Szeme tüzet sistergett. Szája nyitva volt s borzasztó torkába be lehetett látni. Sörénye úgy lengett kormosbarna színével, mint egy hatalmas gyászlobogó. Első lábai oszlopokként, mereven feszültek meg. Az egész remek állat maga volt a felséges bátorság.

A Menyörgök nem tudták, nem merték használni fegyverüket. Szívdobogva bámulták a csudás jelenséget s egyszerre hanyatthomlok rohantak vissza, ahol menekvést reméltek.

A futó vadászok zaja még nem hangzott el egészen, amikor szemközt a királylyal szénnyilt egy bokor s Zulejka szökött ki belőle. Bengália leánya semmit sem törődött e perczben a királylyal. Doromboló hangot hallatott s a játszó, de egyszersmind vérszagot szimatoló macska elvakultságával ment neki az agyonlőtt medve alatt vonagló vadásznak. Megragadta s egy rántással a hatalmába kerítette. Borzasztó fogai közé kapta. Felemelte s iramodni készült vele titkos, rejtelmes, halottszaggal telített berkeibe.

Egyetlen pillantást váltott a királylyal, aki mogorván nézte, hogy mit csinál.

A tigris tekintetében ez volt: Mit akarsz velem, no?!... Csak nem tiltasz el a kedvtelésemtől? Király vagy, ugyan, de ezt hiába próbálnád, meg se próbáld!... Amíg embervérrel jól nem laktam, addig nem vagyok alattvalód, nem!...

Az afrikai hős ezt gondolta: Mi itt most valamennyien a dicsőség harcát vívjuk s ez itt mindössze is csak — éhes. Mindene a vér, hogy megihassa. Tulajdonképen mégis csak utálatos fajzat!...

Elfodította fejét a tigristől, mintha megvetését akarta volna vele éreztetni.

India gyöngye felhasználta a jó alkalmat, amikor szabadulhatott a király delejes tekintetétől s egy hatalmas szökéssel eltűnt a bozótnak.

A szegény leskalpozott vadász (a skalpozást még a medve művelte volt) természetesen vitte magával.

(Folyt. köv.)

Még néhány szó a viharágyukról.

A számos helyről hozzám érkezett fölhívásnak engedve, megejtettem a Magyarországon eddig forgalomban lévő viharúzó készülékek felett tanulmányomat s annak eredményéről e lapok útján már be is számoltam.

Ezen korábbi ismertető közleményemből kifolyólag gazdaközönségünk már teljesen tisztában lehet a helyzettel s annyit megtudhatott, hogy a forgalomban lévő viharúzó készülékek nemcsak célszolgálat tekintetében nem állják meg a helyes kritikát, de megtudhatta azt is, hogy azok főleg fegyvertechnikai szempontokból esnek több-kevesebb s különös kifogás alá, mely állapot annál kevésbé hagyható figyelmen kívül, mert a készülékek hátrányos szerkezetéből származó balesetekért és emberéletáldozatokért, valamint ezek következményeiért, a készüléket használó gazdaközönség erkölcsi és jogi felelősséggel tartozik s isteni és emberi törvények szerint az, minden sérülés- és halálesetből kifolyó károkért anyagi tekintetben föltétlenül szavatosságra vonható.

No ha már ez így van, hivatásszerű kötelességemet vélem leróni s ezzel egyúttal a hozzám érkezett másodrendű kérelemnek is eleget teszek, amikor általánosságban közrebocsájtom mindazon elveket, melyekre a viharúzó készülékek konstruálásánál szigorúan tekintettel kell lenni.

Annak az ágyúnak mindenekelőtt a fegyvertechnika összes követelményeinek meg kell felelnie. Hogy azonban ezek melyek, azokat e helyen részletesen leírni nem lehet. De általánosságban annyit igenis elmondhatok és elmondanom szükséges is, hogy azok felölelik az anyag minőségét és a szerkezeti tulajdonságokat.

Nagyjából azt is kiemelem, hogy az anyag minőségének megállapításánál nagy szerepet játszik a löanyag mifélesége; mert például: ha én nitrálpórt használok a lövöldözésekhez, akkor bronz- és aczelanyagkeveréket tölteny-kamrának már nem alkalmazhatok; mert a por heve az anyagból a czint fölolvastva, kiválasztja s nemcsak készüléket teszi a löanyag rövid használat után teljesen tönkre, de előbb-utóbb ember-áldozatot is vesz.

A bronz anyaga magában véve pedig még salétrom-preparátumokra sem alkalmas; hiányozván ugyanis ennél a megkívántató rugékonyság és hátrányos keménysége annak izzé-porrá történendő veszélyes szétforgácsolását eredményezi bizonytalan rövid időleges használat után.

A mi pedig a szerkezeti sajátosságait illeti, erről e helyen csak annyit mondhatok általánosságban, hogy annak a személybiztonsági és célhasználhatósági igényeket a lehetőséghez mérten teljesen ki kell elégíteni.

A mi eddigi viharágyúgyáros uraink azonban nem bírván fegyvertechnikai ismeretekkel, összehördtek oly szörnyetegeket, különösen a szerkezeti alapkellék rovására, hogy csak csekélyebb fegyvertechnikai ismerettel is bíró gondolkodó léleknek megborsózik a háta azok láttára s álmélkodik a gazdaközönség és az arra hivatott hatósági közegek közönye fölött, ami annyi éveken keresztül türte a cél szolgálataiban alig-alig álló emberirtó készülékek rombolásait nemcsak, de sőt ily silány és veszedelmes készülékeknek — hihetőleg felelősségük és szavatosságuk tudatának föl nem ismerésében — még szolgálatukban drága pénzen helyet is adott.

No de most már hódítván mindenfelé a viharágyúzás eszméje, elérkezett ideje annak, hogy az ágyúkkal illetékes szakközegek is behatóbban foglalkozzanak s hogy az eddigi veszélyes korcsalkotásoktól a közönség továbbra megoltalmaztassék.

Persze, gyáros uraink üzleti szempontból fogván föl eddig a dolgot, mint egyáltalán nem fegyvertechnikusok, tovább nem is gondoltak és a fogyasztóközönség érdekét — akarva és nem akarva is — mellőzték.

Ennek nem lehet, nem szabad tovább megtörténnie. Ezeknek az állapotoknak ellentmondok lelkiismeretes kötelesség-érzetem egész hevével és tudásom egész tárházával. Tessek fegyvert, ágyut gyártani bármely, a fegyvertechnika által elfogadott szerkezettel; de nem az emberi testépséget és életet — az üzleti eredmények érdekében — különben is céliránytalan gyártmányok forgalombahozatalával áldozatul dobni.

Mit akarnak újat viharágyúgyártóink? Nem elég jök

Éjszaka.

A nap lassan lebukik a város mögé, a tulsó parti fákon fénye pedig fölfelé halad. Már csak a jegenyék legtetején látszik belőle valami, a többi árnyékba merült. Ez az alkonyatnak az az ideje, amit a tanyákon így mondanak az emberek: fahögyben a nap. Ott azt úgy értik, hogy a nap lemenőben úgy látszik, mintha valamely messzi fa tetejére volna fölszúrva. Itt pedig, a tiszteletreméltó kultura helyén, ugyanebben az időben nem a nap van a fahegyben, hanem csak utolsó sugara, amit onnan a tulsó oldalról csókúl a faleveleknek küld s amit elfognak a levelek elől a város nagy palotái.

Az állóbárákón már alig van élet. Az utolsó halász, aki még nem ment haza, a szákkal betekint a halai közé, nézvén, hogy van-e köztük beteges. Olyan, akit külön helyre, az ispotájba kellene tenni. A rab-halaknak ilyen jó módjuk van, tekintetet vetnek feljűk, hogy nem-e beteges. Hasonlókép, mint a rabembereknél. Ott is naponta föltekintik őket, hogy van-e, aki bajban volna s ha van, aló az ispotájba. A szabadon futkározó embereknek nincsen ilyen jó felügyeletes sorsuk. Ha esténként közjűk is benyulna egy hatalmas szákkal valamely hatalmas kéz és vizsgálót tartana affelől, hogy közjűk ki a beteg, kinek fáj a szive, az agya, kit gyötör a szomorúság, kit a kései bánat — mennyi ispotáj kellene akkor, óh uram isten.

Az utolsó halász is elmegy s úgy látszik, hogy csakugyan erre várt a hold, mert a tulsó parton azonnal haladni kezd szép nagy piros tökféjével fölfelé. Olyan mérges tekintete van neki. És látható benne szent Dávid, amint

hegedül. Némely vékonyka felhők elébe osonnak, szinte beleszűrődnek a fényes ábrázatba, de hiába teszik a balgagatok. A hold ezeken a hiábavalóságokon megbékül. Erősek szokása ez. Míg senkisémb bántotta, haragos volt, maga sem tudta miért. Most, hogy gyöngé ficzkók incselkednek vele, nevet. Nevezz jó öreg, kedves éjszakáknak fehér napja, te vén csodálatosság a magad ezüst fényességében. Lám, hogy jó kedved van, a szél is azonnal sziveskedett feltámadni és nyikorogatja a kikötőhajók támasztó czölönkjeit. A hajók farában a belső oldallámpákat kigyújtják és topognak a sleppék kongó tetején nagy csizmás hajósok. Föláll az őrtálló matröz s veri a haragon a fertályórákat. Értenek-e vajjon a halak az órákhoz? S egyáltalán miféle időszámításuk van nekik? A sötét víz titokzatos tömegeivel halkan fut el a hajók alatt, országa titkaiból semmit el nem árul.

Messzebb mérgesen búgnak a gyárak. Mikor haragos fűrészei közé bekap egy-egy nagy gerendát a gép, elbődül, mint a vadállat etetés elején. Ha megette a gerendát, sivit egyet, ilyenkor fűtörész. Gerendát vágott-e ketté, vagy embert, ki tudná ilyen messziről megmondani. Ami messze van, az messze van. Amott van messze egy hosszú feketesség. Azután jön rajta egy másik hosszú feketesség. Ki nem nézné az ember, hogy mifélék lehetnek ott így egymáson, csak mikor a hold újra előbűjt, látható, hogy egyik fekete lecsúszik a másikról s átsúszik a vasúti hídra s azon morogva átszalad. Ugyan mire való ez a nagy sietség?

Vasdarábok vannak a parton, hosszú és pirosra festett vasdarábok, mert manapság már a vasak is kendőzik magukat. Ül rajtuk egy ember meg egy asszony, kéz a kézben, az asszony hallgat, az ember pipál, a fejében simléderes lapos sapka. Ezek hajósok, valamelyik sleppről való

a mi fegyvereink? S ha újat akarnak, akkor újítsanak valóban; hozzanak az eddigi fegyvereknél jobbat létre. Az újítás terén a sikerért csak üdvözljük őket; de a rossz, a veszélyes készítményekért ne számítsanak elismerésre, dícséretre. Míg az eddigieknél jobb gyártmányokkal nem tudnak előállni, addig utánózzák, recipiálják a viharúzó készítményeknél is a technikai kellékeknek megfelelő fegyver-, ágyúszerkezeteket és ne igyekezzenek értéktelen szabadalmak kieszközlésével a közönség jóhiszeműségét illetéktelen öngyárapodási célból s tán még a lelkiismeret rovására is kiaknázni.

Az eddigi u. n. viharágyú-szabadalmi okmányok teljesen értéktelen okiratok, melyek illetékes vagyonszerzéshez egyetlenegy gyártót sem fognak juttatni.

A viharágyú szerkesztésénél követendő a fegyvertechnika szabályai és átteendő a közönséges ágyú szerkezetei; ehhez pedig nem szükséges semmiféle szabadalmi oklevél!

Ki az eddigi ágyúknál jobbat képes előállítani, az álljon elő; az csinálhat ágyúkat; az vagyonhoz fog jutni; ehhez fogják az illetőt juttatni Európa nagyhatalmasságai. De szabadalmi okirat még ezek kezében sem leend soha; e célból az államok szabadalmi okiratokat nem szoktak osztogatni.

Fegyvert és ágyút készíthet mindenki; szabad a verseny, csak csinálni kell; de létjogosultságuk csak a hangoztatott követelményeknek megfelelőeknek van és kelendősegre is csak ezek számíthatnak.

A fegyvertechnika megköveteli, hogy az ágyú a biztonsági igényeknek megfelelően. Ezeknek megfelel: ha az a gázoknak jól ellentáll; ha az egyszerű, könnyen és veszélytelenül kezelhető; ha lehetőleg olcsó, kellő gyors tüzelési képességgel és a megkívántató hordképességgel bír.

Ami pedig speciell a viharágyú különleges kellékét illeti, az az, hogy az az elemi csapásokkal szemben való védelemhez kívántató igényeknek is megfelelően. És ezeknek az megfelel: ha a mozsárhoz a tubusz megfelelő vastag vaslemezről készíttetik, helyes hossz- és szélességi átmérettel; ha a tubusz érintkező széleivel egymásra hajtva, leka-

lapáltatik és ezután szögecsöltetik; ha az ágyúalkotás függőleges helyzetben, valamint mély és magas szögekben — kellő irányíthatási célból — megszilárdítottatik; ha annak állványszerkezete is az egész ágyúapparátussal együtt körülalokban forgatható és ha az állványra a vele együtt forgó védházikó is elhelyezhető, mely házikó lehet ugyan alkalmatlan minden kényelemre, de elég alkalmas a kezelő személynek a nap heve, az eső, a zivatar és az esetleges jégverés ellen való védelem nyújtására, a lőanyag, a lőszer s apróbb fölszerelési kellékek biztonságba helyezésére és legyen akként elhelyezve az állványszerkezeten, hogy a lövöldözést esetleg a házikóból is lehessen folytatni, mely esetben a személyi biztonság is fokozottabb.

En emez elvnek keresztülvitele mellett tartom csak tökéletesnek a viharágyút s nehogy ama hiedelemben legyen gazdaközönségünk, hogy én csak egyszerűen a negáczió kényelmes terén kívánok mozogni, hogy csak egyszerű kedvtelésből, kizárólag csak kritikusnak óhajtok tekinteni, ki egyébként magam a bírálattól tartok — és hogy ama már több oldalról is hangoztatott váddal szemben, hogy ágyúink (?) bírálataival többet ártottam a viharágyúzás eszméjének és a szent ügynek, mint használtam, mihamarább tisztázzam magamat, — bejelentem, hogy a *morális presszióknak engedve*, minden más irányú elfoglaltságom dacára is a fenti elveknek megfelelő viharágyú készülékeket — engedvén egyúttal emez irányú felszólításoknak is — szerkeszteni magamat elhatároztam, sőt már szerkesztettem is, még pedig — számítva a különféle ízlésekre, — többféle kivitelben, melyek rövidesen az előállítás stádiumába jutnak, amennyiben eredeti mintáim technikai rajzai már egy általam kiválasztott kitűnő gyáros kezei közt vannak, ki a gyártáshoz az előkészületeket ép most fejezi be.

Főlöszlegesen mondanom talán, hogy ágyúim konstruálásánál gondot fordítottam arra is, hogy a kezelő személyzet lőanyagot pusztán ne kezelhessen, hogy az a lövészhelyre készen — reá nézve mennél veszélytelenebb alakban — kapja kezére s hogy azzal visszaélést se követhessen el.

És úgy a fegyvertechnika, mint különlegesen a viharágyúzás eddig érvényre jutott szabályainak is mindenek-

kormányosék, akik kijöttek a partra, nézni az esti vizet. Szebb ez így, mintha a hajóról néznék. Igen, ily bohók némely emberek, de kérdés, hogy nem nekik van-e igazuk.

Mit lehet azt tudni, hogy kinek van igaza. Ez a csavargóforma is, aki itt a kövön alszik, mikor így alszik, egészen helyén és rendesen éli a világot. Lehet, hogy szépeket álmodik, lehet azonban, hogy ital irányában nyújtotta panaszát s csak akkor hervadt le ide az anyaföldre, mikor hozzátérni már igen kívánczolt. Amodébb — valami rácz hajón — a rácz ezitorát pöngetik és keserűen szól bele az éjszakába a búsuló régi nóta — haj, az valami nagyon szép kis lányról beszél, a Dána, vagy az Iliádka, vagy a Ljubicza ez, szép lány az, hallják, fekete szeme van neki, kettő.

Emitt pedig erősen csobog a víz. Ez onnan van, hogy az a tekintélyes testű vízi edény, amely rajta fekszik, nem egyéb, mint fürdőház. Széles és sok habot fog, egyebet azonban nem csinál. Jó, esendes fenekek az idén a fürdőházak, nem csapnak semmi lármát, mert nem is kívánczozik beléjük senki. Más esztendőben pünkösdi szombatján volt a megnyitásuk, az idén azonban alighanem majd csak Szilveszterre támad bennük némi forgalom. Ezért is oly szomorúak szegények. Apró lélekvesztőiket tánczoltatja a víz és lánczaikon csörögnek a kisdud fenevadak. Csakugyan azok: több feneket megették ezek már, mint némely oroszlán.

E dolgok fölött hallgatagon áll egy vashíd, nézve a másikat. Bánja is ő. Neki az életéhez, többféle feladatai között, az is hozzátartozik, hogy a halálbaugróknak alkalmas deszkául szolgáljon. Az emberi szíveknek egy részét húzza magához a vizeknek mély titokzatossága, éjszakai sötét birodalma. Elrejtőzni és elhalni kívánnak, de csak benne kívánnak s van, ki bár válogathatna a halálnak ké-

nyelmes fajtáiban is, öntudatlanul, vagy vezető tudással menekül bele ebbe a mélységes ringató ágyba. Oh, soha nem felejttem, egyszer évek előtt, két kis gyerek... Apátlan, anyátlan agrólszakadtak, ninesetlenül lökődvén jobbra-balra e kegyetlen világban, kisdud fejükben így határozták, bár lehet, hogy az anyjuk hívta őket, hogy innen e helyről belépjenek az alanti titkos tömkelegbe. Madzaggal egymáshoz kötözték magukat és a halálhoz vezető út ezen vasdeszkájáról szomorúan leléptek az árva kicsinyek. Estek egy darabkát s talán már a halálban is gondolták magukat, mikor közbejötték különféle telefondrótok és útjukat megakasztották. Erős a telefondrótok, ha sok van együtt, egy-két rövidke emberéletet elbir, ámde nem bírta el a madzag, mert az elszakadt s így külön-külön szakadtak alá a magasból az elszánt távozók. A víz utazó országában az egyik benne is maradt, a másikat kifogták. Mert hiába alszik a hajós, hiába hever mély álomban a kövön a parti csavargó, csobbanásokra altából észhez kap, ladikba ugrik és vadászatot kezd a víz ellen az éjjeli sötétben az emberéletért. Ami nem kis munka, bár lehet, hogy emennek a kimentése azért sikerült, mert csak amannak a lelkét kívánta magához az anyja.

... A hold a fellegeket már mind elkergette. Szép fehéren száll fölfelé.

Tömörkény István.

ben megfelelő alakban az ágyúk mellett szerkesztettem egyúttal oly patronokat is, melyekből veszély a kezelő személyzetre csak malicziából származhat s melyekből a tüzelés csak az ágyún e célból elhelyezett gombnak egy újjal eszközlendő megnyomása által történendő reszelésszerű szűrítés útján történhet meg; de egyébként a tüzelés még a legnagyobb záporosó közben is folytatható, mert gyújtóanyagom a nedvesség iránt tökéletesen fogékonytalan. Ugyancsak e patronok még egy gyutacsos szerkezetű, valamint egy villamám vezetéseire is alkalmas ágyúhoz is teljesen veszélytelenül használhatók.

En, nem lévén gyáros, magam nem is állíthatok elő viharágyúkat; de gazdaközönségünk érdekeit tekintve és azokat érdek nélkül szolgálni óhajtván, egyelőre készségem elvállalom az általam szerkesztett ágyúk elkészítésének felügyeletét, vezetését, ellenőrzését, a kész ágyúknak belövését és pontos, kifogástalan állapotban történendő kézhez juttatását s egyben jelezni kívánom, hogy saját, egészen új szerkezetű ágyúimat — a cél szolgálatát tekintve — és az eddigi készítményektől is megkülönböztetve,

„*Precioza*“ néven „*gazdasági ágyúk*“-nak kereszteltem el. E czímen bárkitől készséggel fogadok el megrendelést és kívánatra szolgálok megfelelő fölvilágosítással is.

Végül tudván azt, hogy gazdaközönségünknek legalább egy része még a viharágyúzást illetőleg nincsen mindenekben kellőleg tájékozva s hogy szakember véleményére és utbaigazítására több tekintetben utalva van, elfogaltságomra való tekintetből akként intézkedtem, hogy a viharágyúzást érintő bármely kérdésben kivülem még más szakközeg is álljon gazdaközönségünk rendelkezésére; miért is nálam fölvilágosítás mindenkor és mindenekben nyerhető; kívánatra készíték ágyú-rajvonal terveket; megállapítom a beszerzendő ágyúk mennyiségét; kijelölöm a jelző és az egyes lőállomásokat; szerkeszték szolgálati szabályzatokat; kiiktatom a kezelő személyzetet stb., stb. Egyszóval testtelélekkel állok e szakmában gazdaközönségünk rendelkezésére és még az esetben is, ha eddig ismert ágyúk elhelyezéséről s érdekéről is van szó.

Lakatos Károly.

Halászat.

Halászatok a Szamosban.

A nagy földterületet, szebbnél-szebb hegyi vidéket megfutó *Szamos-folyó* pályájának igazán legelragadóbb részletét mutatom be az olvasóknak. A szilágyvármegyei Szamos-völgy klasszikus földje ez, melyet a természeti szépségek egész sora díszít s a történelmi emlékek lépten-nyomon feltűnedező mohos romjai, ott bolyongván, ragadják lelkünket a küzdelmes, viharos múlt-időkbe.

A Szamosnak az erdélyi részekben megfutott pályája is változatos szép, de amint belép *Turbucza* község határában Szolnok-Doboka vármegyéből a Szilágytság területére, mintha ő is elandalogna a természeti alkotások remekéin, lassú kanyargással csókolgatja az előhegységek virágokkal borított lábait s mint egy ezüstszalag gyüremlik jobbra, balra, amíg *Gardánfalva* község határát elhagyva, Szatmár-vármegye területére lép. Az a 20 km. földrajzi hosszúságú terület, melyet vármegyénkben kétfelől erdővel borított hegyek között megtesz, az ő folyammedrének kinyújtásával legalább is 35 km.

Szeszélyes kanyargásai *Zsibón* alól, amint a *Rákóczi-hegyet* elhagyja s északra tart, nagyon is zabolátlanak, aminek az az oka, hogy itt a völgy kitágul és a pajkos folyó szabadon csatangolhat, tetszése szerint változtathatja medrét; itt szabályozván azt, más helyen zeg-zugosan kiczifrázván fantasztikus csipkézettel. Még szép is ez az állapot ott, a dúsán termő szántók, gazdag kalászok által fedett völgy ölen, de egyáltalában nem hasznos; mert a szabályozatlan mederből gyakran kiönt az áradat és sok kárt okoz. Ezenkívül egészségtelen mocsarakat alkot a partok mentén és sok termőföldet elvon a rendszeres művelés alól. Van azonban bőven füzes és nádas mindenütt a folyó mentén, melyek részben kárpótolják a lakosságot az okozott károkért; mert ezeket a vad terményeket kosárfonásra, házfedésre stb. használják fel.

A szilágytsági Szamos-völgy községeinek lakossága, Zsibót kivéve, nagybárára oláhok, kik földműveléssel, haszonjóságok tenyésztésével és *halászáttal* foglalkoznak. Ez utóbbit nagy haszonnal űzik, mert a Szamosnak épen ez a része igen gazdag halakban. Erről már a múltak krónikásai is nem egy helyen tesznek említést. Így például *Hodor Károly* azt írja, hogy a Szamosban helyenkint rófnyi harcsákat fognak, a gátak alatt pedig vidrákat. *Kövári* a Szamosról és a vízében található halakról ezeket írja: „befordul a Szilágy parányi részébe, inkább csak határvonalul, de

itt már méltóságosan zúgva, mintha a partjain kitört nagy eseményeket regélné, miután annyi csatatér, annyszor feldőlt városok, annyi elhamvasztott romok alatt hömpölyög. A Szamosban a *sárlakó csukán kívül sok kecsége, tok s harcsa van, mely a Tiszából jön fel néha.*“

Természetesen a régi írók adataikat nem mindig megbízható forrásból merítették, amit az is bizonyít, hogy a harcsát úgy említik, mint csak a Tiszából felvándorló kőbor halat; pedig az, mint alább meglátjuk, a Szilágytság ezen folyójában állandóan tartózkodik s minden időszakban halászság, nemcsak Zsibóig, mint *Kövári* említi, hanem azon felül is. Az említett halakon kívül előfordul bőven a *ponty* is, melyből sokszor gazdag zsákmány kerül a halászság há- lójába és a n.-bányai, szatmári piacra. Van azután *márna*, *menyhal*, *csuka*, kárász stb. A szabad halászat idejében valódi rablógazdaságot folytattak e vízi termékek ellen s nem esoda, hogy az újabb időkben nem volt oly bőség a halban, mint hajdanán; de a szilágytsági folyók általában kevesebb vízmennyiséggel futják meg ma már változatos pályájukat, mint régen, aminek talán az is az oka, hogy erdeink napról-napra jobban pusztulnak. Sok helyen, ahol a folyók partjain nagy erdőségek terültek el, most a furulyázó pásztor terelgeti nyáját s a szántó-vető és a légben ringó pacsirta dalol. A Szamos víztartalma is megapadt; mellékfolyói közül különösen a *Szilágy* a száraz nyári időszakban *fenékiig kiürül*. Hajdanában pedig gazdag haltartalma volt; annyira, hogy *II. József* idejében a vármegye a halászat érdekében takarítatja partjait a varjútövistől és rekettyebokroktól.)*

De hagyjuk ez alkalommal a történelmi visszaemlékezéseket s térjünk át egypár érdekes halászat leírására, melyet én eszközöltem a Szamosban, a felségesen szép *czikói szorosban*. Akkor történtek ezek, mikor még a halászáti-jog sehogy se volt szervezve s évi bérlete 50 kr.— 1—2 forint közt váltakozott. Három község halászáti jogát a magam részére vétettem ki, hogy kirándulásaim alkalmával ne háborgattassam e kedvtelésemben senkitől. A hol a jog a földesúré volt, ott mindig szabadon halászhattam a földbirtokosok szivességéből. A halászat gyakorlására a *tóháti* és *szélszegi* híres halászsókkal szerződtem, akik amilyen jó halászsók, épen olyan agyafűrt hal-tolvajok voltak. Ilyenek különben a szamosmenti hajósmalmok molnárai valamennyien. Mindeniknek ficzánkolt gúzsra, vagy kötélre

*) *Szikszai Lajos* milléniumi felolvasása; *Petri M.* Szilágyvármegye monográfiája.

kötött haresája a vízben s csak alkalomra várnak, hogy jó pénzért, valamelyik ott elutazó uraságnak eladják s eleve-
nen rántsák elő a szőke Szamosból. Ilyen módon én is vásároltam meg a saját halamat.

A halászaim különben nagyon ügyesek voltak s úgy a kerítő-, mint a fenékhálóval és a varsával kitűnően dolgoztak, ha — akartak. De a halászat eredménye mindig *tőlük függött*, kivált ha a rabló-haresára indítottunk vadászatot; mert annak tartózkodási helyét a folyó állapotából, az időjárásból és évszakok szerint mindig biztosan tudták. Egy érdekes esetet tudok elmondani ez állításom igazolására . . .

Vőfélye voltam egy tanár és szerkesztő barátomnak, kinek lakodalma éppen május 19-re esett. Ez alkalomra egy szép haresáról kellett gondoskodnom. Négy nappal az esküvő előtt kiadtam a rendeletet halászaimnak a halászatra s annak ellenőrzésére a sülelmedi körjegyzőt kértem fel.

Két napig folyt a halászat, annélkül, hogy csak egy valamire való hal is került volna a hálóba. Keserves levélben panasolta el e dolgot a jegyző s kért, hogy harmadnapra menjek ki én is és győződjem meg a — lehetlenségről.

Másnap, ragyogó májusi hajnalon, kocsira ültem, hogy

a Szilágy-Csehtől egy óra járásra eső *szikói-szorosba* ránduljak, a hol a halászat megkezdendő lesz. A legfelségesebb tavaszi hajnal volt ez. Egyetlen felleg-fosztlány nem libegett a végtelenül nyugodt ég kék vásznán. Szellő se lebbent; a virágok illata önkényt szállongott a léghen, mint az első-hajtott lélek. Éltető, balzsamos táplálékot szívott be a tudóm, amíg a sz.-csehi *Thököly-vár* romjaitól, a Szamos parton egykor büszkén emelkedett *Aranyos-vár* romjai a köödi erdős hegység oldalában feltűnedezték szemlélődésem körében. Ezeknek a romoknak eredetét még akkor homály fedte. Történetíróink a legközelebbi időig abban a nézetben voltak, hogy a festői romok helyén a Meszesi-convent monostora állott, szelíd lelkű, Istent imádó egyházi atyákkal benépesítve s áhitatos zsolozsmák zengték be a bájós környezetet; kereszt díszelgett a tetőzetten, hirdetvén az Isten-ember martýroságát. Dr. *Petri* Mórnak, Szilágy vármegye monografusának, sikerült e borongó homályt eloszlatni s kimutatván szerepét a múltban, hitelt érdemlő, megdönthetetlen adatokkal megállapítani, hogy ott, hol a mohlepte romok lassan porladoznak, egykor a sok vihart látott *Aranyos-vár* büszkélkedett s benne hadverő őseink védték a hazát a vad ellenségekkel szemben.

(Vége köv.)

Boér Miklós.

Vadászat.

Süketfajd-vadászat.

(Vége.)

Künn hideg szél fújt. Az erdőmester nem jósolt szerencsét, mert szélben nem dürrög a kakas. Talán reggelre megszűnik a szél, — azal vígasztaltuk magunkat. Az álom, daczára a 3 óráig tartó hegyi gyalogolásnak, sokáig nem jött a szememre. A fajdkakas, a dürgés, az ugrás, a célzás, a találás motoszkáltak agyamban. Az erdőmester a boldogok álmát aluszsza, künn a fenyők ágain végig süvöltő északi szél barátságatlan hangjával versenyre kelt a kályhában égő tűz egyhangú, de barátságos süstörgése. Alig szenderedtem el egy keveset, megszólalt a szomszéd szobában az ébresztőóra. Ejjfélután félkettő volt. Gyorsan felöltözködtem. Csakhamar reggelit hoztak s azonnal útnak indultam vezetómmel, a hosszú Antonnal. A szél megszűnt, az ég felhős volt. Néha-néha előbújt a hold s mi egyforma lépésekkel mentünk fel-fel a magasba, a Hühnerkogel tetejére. Sűrű fenyvesek közt, majd kivágott erdőrészeteken, vízeséseken keresztül egy-egy keskeny bürűn át haladtunk célunk felé. Mélységes völgyek lejtőjén mentünk, itt-ott kapaszkodnunk kellett a sziklákba s fenyőgyökerekbe, hogy a magasba juthassunk. Utunkban hóval borított helyekre akadtunk, melyeket kísértetiesé tett a felhők között bújkáló hold fénye. Mélységes és túlvilági csend uralta a tájat, melyet a távoli vízesések egyforma locsogása még egyhangúbbá tett. Minden pihent, csak én és az én hosszú Antonom, mint a kísértetek bandukoltunk a fenyvesek rengetegében. Az út valóban fárasztó kezdett lenni. Lábam majd felmondta a szolgálatot s a tudóm túlgyors tempóban működött. Az én ölhoosszú Antonom kimért lépéssel, amilyen csak egy hegyi lakósnak van, haladt előttem, mintha mi síkföldi lakók egy kis délutáni sétát tennénk. Pedig 5 óra-

val ezelőtt, előtte való este is ugyanezt a fáradságos utat tette meg.

Másfél órai út után egyszerre csak az én Antonom izgatottan megáll. „Hallotta?“ — kérdi. „Nem én!“ — válaszolám. Kevés idő múlva én is hallom az erdő mélyéből a süketfajdkakas „kelekk, kelekk“ hangját. A kakas felébredt. Ejjfél után 3 és 1/4 óra volt. Vezetőm figyelmeztetett, hogy most jön a munka legnehezebb része. Most kell megközelítenünk a fajdkakast. Fegyverem mindkét csövébe nulla seréttel töltött hüvelyt tettem. Messze a távolban ismét felhangzik a kelekk! kelekk! de a tulajdonképeni dürgés még nem kezdődött el. Egy negyed óráig csúsztunk a hang felé, mire a kakas „kelekk, kelekk“ hangja után a klukk-ot s azután a köszörülést hallottuk. A kakas már hívja szerelmes dalával feleségeit.

A kori-alpok nyulványain 1500 méter magasban vagyunk. Körülöttünk mélységes csend, más madár még alszik, csak a vízesés egyforma moraja, a fenyőkön a szellő susogása és a fajdkakas megszakitott, titokzatos szerelmi dala hallatszik az erdő mélyéből. „Kelekk! — kelekk! — kelekk! — kelekk! — klakk!“ . . . erre következik a dürgés, . . . ezt a pillanatot felhasználva ugrunk előre. Minden dürgésnél csak 2-métert haladhatunk. Közben néhány kelekk! de a dürgés elmarad. Mozdulatlanul lélegzetünket visszafojtva vártunk, míg a legközelebbi dürgésnél ismét előre mehettünk. Egy emelkedettebb sziklárhelyen az én Antonom megfogja kezemet s a dürgés nagyot ugrik előre, engem magával ránt s magához szorít, hogy el ne essem. A dürgés mindinkább közelebb halatszik. Az izgalomtól, daczára a hűvös hajnali szellőnek, melógem kezdett lenni. A legközelebbi dürgéskor levetem téli kabátomat, az újabb dürgéskor Antonnak nyújtom. Az új dürgésnél vezetőm eldobja magától kabátomat s lenézőleg tekint rám. Megértettem. Ily magasztos pillanatban egy kabáttal törődni!

Igy haladtunk egy óra folyásig, mindig fedett helyzetben, fától-fáig, mire az erdőőr egy vastag fenyőfához ránt magával. Vezetőm fogott még, hogy el ne essem. A hosszú Anton remegett az izgatottságtól, a vadászszenvedély dolgozott benne. Ő már megpillantotta a kakast. Tovább már nem mehettünk, mert előttünk kopár, sziklás részlet terült el s az azontúl 40 lépésnyire újra kezdődő erdő egyik fenyőfájáról hallatszott a kakas dürgése. En azonban

a kakast nem tudtam a homályban kivenni. A dürgések perczében kérdeztem vezetőmtől, hogy hol van a kakas? Csak újabb dürgéskor kaptam választ, hogy az előttünk levő legnagyobb fenyő közepén. Lehajoltam, hogy meglássam. Mintegy hat perczig maradtam így, míg az újabb dürgés felszabadított kényelmetlen helyzetemből. Felegyenesedtem s megpillantani véltem a fa tetején a kakast, mely ismét dürrögni kezd. En előírás szerint a puska kakashát felhúzó, az újabb dürgésnél czélozok és az ismételt dürgésnél meghúzó fegyverem ravaszát. Az éji homályban egy villanás, nagy durranás és ezután . . . 1 percz múlva ugyanazon a helyen hallok a süketfajd „kelekk! kelekk!” hangját. Nem találtam el, de ő sem vett minket észre. Sem a puska villanását nem látta, sem pedig annak durranását nem hallotta. „Hol van a kakas?” kérdém kíséromet újabb dürgéskor. — „A legmagasabb fenyő közepén” volt a válasz. — „Alulról fölfelé, vagy jobbról balra számítva a fa közepét?” — „Alulról fölfelé számítva a fa közepén van.” Nézem, vizsgálom a fát. Végre a félhomályban meglátom a fajdkakas fekete alakját a fenyő közepén egy ágon, amint oldalvást fordulva toporzékol, mint a kanpulyka. Előbb izgatottságomban a fenyő tetején egymásba hajló ágakat képzeltem süketfajdnak. Mintegy 4—5 méterrel czéloztam tehát magasabbra, mint a fajdkakas állott.

Megvártam az újabb dürgést, amikor fegyverem kakashát felhúzó, az újabb dürgésnél czélba veszem. Nem sokára ismét hallszik a „kelekk! — kelekk! — kelekk! kelekklekklekk klakk!” . . . s elsütöm a fegyvert. Ebben a pillanatban a fajd felvágja magát a magasba és félkört írva le, holtan lezuhan a földre. Az én hosszú Autonom nagy örömmel hozta fel kitartó és valóban fáradságos munkánk jutalmát, a hét kilós, 5 éves süketfajdot. Este 3 órát gyalogolni fel a hegyekbe, nem aludni, éjjel másfél órát a fenyves rengetegben botorkálni, hegyet mászni, egy órán keresztül a legnagyobb óvatossággal lépni s ugriani a kakas hangja felé, nem kis feladat, de a siker tudata s öröme elfeledtette fáradalmunkat.

Az én Autonom megnézte óráját. Reggel 4 és 1/4 óra volt, még nem pirkadt, csak az éj homálya küzködött a reggel világosságával. En eldobott télikabátomat kerestem, vezetőm pedig valami után kutatott az erdőben. Egy, azon a tájon ritkább fenyőfa, a Pinus picea után járt, melyből egy galyat vágott le, levette kalapomat s „Gut Heil” szóval kalapomba tűzött belőle egy három ágú galyacska, egy másikat pedig a kakas csőrén húzott keresztül. Ez itt így szokás. A kakas csőre tövét egy árral keresztül szúrta, egy zsineget húzott rajta át, összekötötte, egy dorongra helyezte, vállára emelte s diadallal vitte hazafelé. Az én jó Autonom, ki eddig hallgatag volt, kifogyhatatlan lett a beszédben. Nyolcz év óta szolgálja az uradalmat s ez volt a 10-ik fajdkakas, melyet az ő vadásza lőtt. Utunkban már kivilágosodott. Most látam csak, hogy milyen veszedelmes helyeken botorkáltunk mi az éjjel. Akárhány ponton csak egy megcsuszamlás, egy félrelépés és a vadász nyakával fizeti szenvedélyét, tudásvágyát, természetszeretetét.

Epen felkelt erdőmesterünk, mikor a vadászakba értünk. Öszinte örömmel gratulált a sikerhez és jegyezte fel a vadász nevét és a lövés idejét erre a czélra készült törzskönyvbe. Ujra megreggelizvén, megtekintettem a vadászak közelében elterülő erdőgazdaságot, a pisztráng-

gyűjtőt és hazafelé vettük utunkat. Az erdőmester marasztalt, hogy még egy nyírfajdot lőjsek a következő éjjel, mert 8-at jelentettek az erdőkerülők. Ennek a vadászata másként történik, mint a süketfajdé. Fáradt és álmos voltam, nem volt kedvem maradni. Majd a jövő tavasszal! Három órai gyalogolás után leértünk Unter-Drauburgba.

Itt megtekintettem az unter-drauburgi, a tizenkettedik századból fenmaradt várromokat, az uradalom mintaszerű fenyőiskoláját, az uradalomnak az erdőmesteri hivatalban elhelyezett térképeit, üzemterveit, leltárát, az erdőmester sok szádra menő őzagancsait és kitömött vadjait s korai ebéd után a szíves vendégszeretet és a fajdkakas-vadászat emlékeivel délben 12 órakor a vasúti állomáshoz siettem. Fajdkakasomat, mely már kitömve szobámat díszíti, igen ügyesen fenyőágak közé csomagolták az erdőmesteri hivatalban. Az én derék hosszú Autonom hozta ki az állomásra. A vasúti állomásnál kalapomból kivettem a fenyőgalyacska, „Ne tegye azt! mondá az erdőmester, meg fogja látni, hogy úgy Karinthiában, valamint Stayerban köszönteni fogják a vadászok, mert a ki valamikor süketfajd-vadászaton volt, csak az tudja igazán méltányolni azt a fáradságot, a melylyel egy ilyen vadász jár. A sikerhez azonban, mint minden vadászathoz szerencse s főleg a szabályoknak szigorú betartása szükséges. A szomszéd uradalomban tegnap 16 kakas biztos helyét jelentették az erdőőrök. Ugyanannyi vadász indult ki szerencsét próbálni s a 16 kakas közül csak 3 esett. A 16 vadász közül 13 nem tartotta be a szabályokat.” Ezek voltak az erdőmester szavai, a mikor a déli vasúttársulat karinthiai vonata megérkezett s én elbucsuzván tőle, hazafelé indultam.

Császár-fajd v. császármadár.

erdőőrök is jelentettek már ilyen eseteket, de ő még nem hallotta a kakas ilyen hangját. A fajd a fogolylyal rokon madár, tehát a tyúkjaikat hívogató fajdkakas ezen ritkaság számba menő hangja az ő faji jellegéből származó sajátosság. Megjegyzem, hogy az Ujlaki-Hirschler-czég unter-drauburgi uradalmában a fajdkakas az észszerűség követelményeinek megfelelőleg vadászszák. Csakis öreg kakasokat lövetnek, évenként 10—12 darab esik. Fialat kakasok dürgését nem is szabad a vadőrnek bejelenteni. Az öreg kakasok ugyanis elűzik a fiatalokat s ezáltal az állomány szaporodását megakadályozzák. A fiatal kakas ennélfogva egyedül bújdosik a fenyvesben egész nyáron át, míg a vadász meg nem szabadítja őt vetélytársától. Télen azonban a legnagyobb barátságban élnek együtt az öreg kakasok a fiatalokkal. A nyomorúság összehozza őket és egymásmellé bújva melegítik hidegtől megdermedt tagjaikat s közösen keresik fel a fenyő rügyeit, a mi télen úgyszólván egyedüli táplálékuk.

Egy német laphoz olvastam e sorok írásakor, hogy „az igazi vadász, a ki nem a gyors és fáradság nélkül való haszon, vagy nyereszkeskedés czéljából űzi a vadászatot; kinél a vadászati főingere a természet benső megfigyelésében, a hangulatnak végtelen változatosságában nyilvánul: csak az tudja igazán megbecsülni és élvezni azokat az órákat, perczeket, melyeket a fajdkakas dürgése nyújt.” Igaza van a német írónak. De megjegyzem, hogy a ter-

mészert szeretetén és a kakas dürgésének élvezetén kívül a siker édes tudata is szükséges egy ilyen fáradságos vadászathoz. A fajdkakas-vadászatnál a siker eléréséhez pedig jó lábak, erős tüdő és véghetetlen nagy türelem szükséges. A ki ezen kívánalmak egyikének is a hiányában van, az soha sem fog fajdkakast löni.

Margitai József.

A „szunyog-sziget“.

Az ötvenes évek végén épült az ujpesti gőzhajókikötő, melynek folytán az u. n. szunyog-sziget a parttal a felső végén egy töltéssel lett összekötve. Az említett sziget akkortájt valóságos őserdővel volt benöve. Százados fákkal és cserjékkel pompázott és a kúszó növények sűrűsége akkora volt, hogy sok helyen lehetetlen volt keresztülhatolni. Az utóbbiak között különösen említendők: a vadszőlő, mely itt-ott tetemes magasságra a faágakra kúszva, egyes indái lefelé csüngtek. Ez azonban nem a közönséges, kertjeinkben előforduló vadszőlő volt, hanem nézetem szerint igen régóta elvadult kulturszőlő, amilyen a Margitszigeten is, ennek

rendezése előtt, létezett, mert őszzsel élvezhető, habár igen apró szemű fürtöcskéket termett nagy mennyiségben; amellet vadkomló és örökzöld is volt tarka összevisszaságban és az egyes kis tisztásokon a különféle növények sokasága és magas fű tenyészett, úgy hogy a sziget a maga természetadta bujaságában oly gyönyörű volt, hogy a természetkedvelő szemében eredeti szépségében semmiféle újkori szőnyegkert nem mérkőzhetett volna vele. Tetézte a hely eredetiségét az a körülmény, hogy elvadult fácán nem kis mennyiségben és néhány csapat fogoly is tartózkodott állandóan. Honnan

jött oda a fácán? Az akkori emberek azt állították, hogy egy Ó-Buda közelében levő és néhai Albrecht főherceg tulajdonát képező dunaszigetről átszállott, ahol tenyésztették és az új helyen — valószínűleg a tömérdek bogó miatt, amely itt termelt, de talán az alkalmas búvóhelyek végett is — megszerette a helyzetet és letelepedett, pedig hát itt, természetesen, nem étette senki. Az akkori ujpesti lakók közül néhányan néha vadászatot tartottak a fácánokra, foglyokra, mely vadászatok igen érdekesek voltak; megjelentek hozzá pesti vendégek is, habár bizony nem könnyű volt ott a „lánezet“ némileg is megtartani. Persze csak kutyákkal lehetett boldogulni, mert emberhajtó nem bírta volna a sűrűségből a vadat kirebbenteni, de kutyákkal ez sikerült. Azonban löni jól kellett, mert a tömérdek sűrűségben a kirebbentett fácán a sok fa és cserje miatt csak egy pillanatra volt látható. De azért az eredmény mindig kielégítő volt, habár sok fácán lelapulás által megmenekülhetett, mert a szigeten mindig volt belőle. A nagy izgalom különösen vonzóvá tette a vadászatot, mert a kirebbentett fácán, közel kelvén, szinte megijesztette a nem erős idegzetű vagy kevésbé hidegvérű vadászt. Az akkor még létezett pesti ezukortisztító gyár egyik öreg, őszhajú tisztviselője egy ízben bámulatba ejtette az egész társaságot, mert ő bizony nem igen eresztett el egy vadat sem puskacsőve elől.

Arról is nevezetes volt a „szunyog-sziget“, hogy őszzsel a Duna mentén leköltözködő különféle vízimadár a sziget felső és alsó részén kinyúló hosszú homokzátonyon pihenőt tartott és akkor, kis utánjárással, egy-egy ritka madarat is lehetett puskacsó elé kapni. Úgy emlékszem, hogy egy alkalommal egy nagy északi tengeri búvár is lövetett, a kacsák többnyire leskunyhóból. Mint rikaságot megemlítem, hogy ott egy alkalommal a Dunán évenként megjelenni szokott jegeskacsa mellett egy *tökéskacsa* jérece is lövetett! Nem tudom, hogy jelenleg is létezik-e még ott vadászat és mire? Alig hiszem, hisz a kultúra a vadászat korlátozója.

Steinwaller Ödön.

VEGYESEK.

Bastard a zebra és a ló között. Afrikai gyarmatok már régen érezték szükségét egy oly igavonó állatnak, mely sikeresen ellen tud állani az afrikai klímának. Figyelmüket már régebben a zebra vonta magára, mert erős és kitartó testalkata mellett, mint benszüllött állat, a klíma minden szeszélyét elviseli. Jó tulajdonságaihoz számíthatjuk azt is, hogy rendkívül gyorsan szaporodik, úgy, hogy Kelet-Afrikában, bár nagyon erősen vadászszák, tengernyi számban van. Ma még az a nézet van elterjedve, hogy a zebra igen nehezen vagy épen sehogyssem szelidíthető meg s ennek következtében háziállatul nem alkalmazható. Bár több afrikai utazó és természetvizsgáló megezáfolta e nézetet, mégis igen sokan vannak, kik olyanok képzelik a zebrát, mint ahogy azt az állatkeretekben látják. Ezek ugyanis nem számolnak azzal a körülménnyel, hogy a zebrát az állatkeretekben nem is veszik szelidítés alá s hogy a sok ingerkedés folytán izgatott és elvadul. Délafrikában mostanában már minden nehézség nélkül használják a zebrafogatókat a postaszolgálatra s 1897-ben Rotschild W. báró London utczáin ép úgy robotgott végig négyes zebrafogatán, mintha telivér angol paripákat hajtott volna.

Keleten és nyugaton már ősi idők óta párosítják a szamarat (♂) és a lovat (♀) s ezáltal a szamar kitartását, türelmét és biztos járását egyesítik a ló gyorsaságával és erejével. Afrikában csak e század elején kezdték meg a zebra és a ló (esetleg szamar) párosítását. Sokkal gyakrabban párosítják a zebrát a szamarral, mint a lóval. Cuvier volt az első, aki némi eredményt ért el a ló (♂) és a zebra (♀) párosításával. Azért mondom, hogy némi eredményt, mert a zebra a terhesség 8-ik hónapjában elpusztult. Huet értesítése szerint sikeres volt egy ló (♂) és egy dauw (♀) (tigris-ló; Equus Burschellii. Fisch.) párosítása. A keresztezésből származott bastardot 1879-ben a párisi „Jardin d'acclimatisation“-ban be is mutatták. Átlag inkább apjára, mint anyjára hasonlított. 1884-ben a „Zoologische Garten“ című folyóirat adott hírt egy zebra (♂) és egy ponyy (♀) közötti keresztezésről. A bastardot eleinte a párisi „Jardin des Plantes“-be, később pedig Hagenbeck birtokára vitték. E bastard azért nevezetes, mert nem szüleihez, hanem egy egészen különálló állatpushoz

Dürgő nyirfajd-kakas.

hasonlított. Nagyon hasonlított az Equus Lemionusra, de sokkal több hasonlatosság volt közte és egy vad ló között, melyet Przewalsky fedezett fel a pétervári állattani múzeumban. Angliában is tetek néhány eredményes kísérletet ponnyval (♂) és zebrával (♀). Brehm is említ egy esetet, hogy egy quagga (♂) és egy arab fajló (♀) keresztezéséből származott nőtény bastardnak arab lóval való párosítása egy rövid, felálló sörényű és némileg csi-kos csikót eredményezett. Manapság legtöbb eredményt a szamár, zebra és ló keresztezéséből remélnék. Ezek szerint a különböző lófajok keresztezéséből származott ivadéok képesek utódokat produkálni. A „Zoologische Garten“-ben említés volt arról, hogy a Knowsley-féle állatseregletben sikerült egy ponnyt a zebra (♀) és szamár (♂) keresztezéséből származott bastarddal párosítani. Kíváncsok volna megtudni, vajon azon 7 zebrafaj közül, melyet Paul Matschie²⁾ írt le, hány hasonlít az apaállatra és hogy képesek-e továbbtenyészni s örökölték-e szüleik jó tulajdonságait.

A camera obscurát már igen régen ismeri az emberiség. Némelyik szerint Alberti (1404—1472) és a vele egykorú benedekrendi szerzetes Dom Papmario már Leonardo da Vinci előtt ismerték a camera obscurát, míg mások azt állítják, hogy a sötét kamra elvét már 1342-ben, illetőleg már 1321-ben ismerték. Valószínűleg az utóbbi állítás igaz, mert a párisi Bibliothèque nationale latin kéziratai között 7293. szám alatt van egy héberből latinra fordított VI. Clemens pápának ajánlott munka, amely harmadik fejezetében tüzetesen leírja azt a kísérletet, hogy mi történik akkor, ha egy besötétített szobába kiesi nyíláson bocsátjuk be a fény-sugarakat s útjukba egy fehér ernyőt, vagy papírlapot állítunk. A munka szerzője Levi ben Gerson († 1344.), megjelent 1321-ben héberül, 1342-ben latin nyelvre fordította Petrus de Alexandria, Leo de Balneolis Israelita, De sinibus, chordis et arcubus, item Instrumento Revelatore secretorum cím alatt.

IRODALOM.

A kurta nemesek földjén, regény, írta ifjabb Móricz Pál, a kitünő, vérbeli magyar író, a „Debreczen“ című, széles körben jól ismert kiváló s a maga nemében valóban egyedül álló hazafias politikai lap illusztris szerkesztője. Regénye, mely inkább dicsének az édes magyar föld imádatos szeretetéről, — az alföld délibábos világából vette tárgyát. Igazi magyar regény, diszkrét, finom, mint a selymes patak folyása, melyben felesillan az élet s káprázatot hint rá a délibáb hullámszata, melyből azonban nem feleszegetett ruhás dámák, a „Káplár uram“ kuplóját sikoltó „modern hölgyek“, de igazi vérbeli alakok lépnek elő, mindegyik hús és vér azok közül a jellemző fajtípusok közül, melyek megalkotásában Móricz Pál-lal oly kevesen versenyezhetnek.

¹⁾ 1894 óta több zebraváltozatot írtunk le. Ma 13 afrikai fajt ismerünk.

²⁾ Zool. Garten. Bd. 35. oldal 36. Frankfurt a H. 1894.

Elhez járul a gyönyörű édes magyarság, melylyel e szép és kedves könyv írva van, melyet a könyvkedvelő magyar családok figyelmébe ajánlunk. Ára 2 korona; megrendelhető a szerzőnél Debreczenben.

Trencsén-vármegyei Természettudományi egylet évkönyve, XXIV. évfolyam. Pompásan kiállított mű térképpel és gyönyörű kőrajzokkal ékesítve. Tartalma megfelel külső díszének s a remek értekezések egész sorát találjuk benne részben illusztrálva. Csak azt nem értjük, miért kellett ebben az értékes műben a sok német czikkkel a Trencsényi tudományos egyesületnek a monarchia közös (?) voltát demonstrálni, vagy ha talán ennek szükségét érezték, miért mellőzték akkor ezimerül a szép (?) duplafeű madarat! Különben béke velünk.

Szerkesztői üzenetek.

D. F. Szívesen elfogadjuk. Egyszerre bármily nagy számú madarat beküldhet, mert nagy munkaerő áll rendelkezésünkre. — Grf. T. és br. R. Főszerkesztőnk hálával vette Méltóságátok szíves gratulációját. A kérdésből is több mint 200 üdvözlő sürgöny érkezett. Általános lent az öröm, hogy a gázság ily horribilis kudarcot vallott! — D. I. Nem ijedünk meg a magunk árnyékától. A jó fettegek odalenn ugyancsak készítik a légyesapót, ha netán szemtelen legyeket kellene ltni. Tetszik tudni: „az nevet, aki utoljára nevet“. Már mi nevetünk! . . . B. R. Rossz nyelvek pletykálkodása. Akkora erő működik laboratoriumunkban, hogy akár az egész tisztelt faluját is kitömethetnénk. — R. B. erdész úrnak. Kérdésére a jövő számban fogunk behatóbban válaszolni. — B. F. gróf úrnak. Lapunk addigi évfolyamának egyes számai — az I-ső és II-ik é. f. kivételével — még kaphatók. — G. A. úrnak, Heres. Szabolcsmegyéből Nyíregyházáról, Borsodból pedig Edelényből kaptuk a fajdokat.

Szép élő uhuk vadászati czélokra, eladók intetetünkben.

Egy fiatal (2 éves) kan újfundlandi kutyát keresünk megvételre.

Lapunk IV. és V. évfolyamához **bekötési táblák** már megrendelhetők kiadóhivatalunkban.

1063
1902

Árverési hirdetmény.

Az esztergomi Főkáptalan tulajdonát képező és Esztergom vármegyében fekvő nánai és ebedi birtokon gyakorlandó vadászati jog f. év július 7-én Esztergomban, d. e. 10 órakor a főtisztai irodában (Káptalanház 1. szám) tartandó nyilvános árverésen, augusztus hó 1-től számítandó három évre haszonbérbe adatni fog. Az árverési feltételek ugyanott tudhatók meg. Tájékoztatásul megjegyeztetik, hogy a nánai vadászterület a párkány-nánai vasútállomás tőszomszédságában, az ebedi pedig a Duna mellett fekszik.

Esztergom, 1902. június hó 9-én.

A főkáptalani uradalmak
Igazgatósága.

2—3

FOTO-CZINKOGRAFIAI MŰINTÉZET.

MŰVÉSZETI SOKSZOROSÍTÁSOK.

Clichék folyóiratok, könyvek, árjegyzékek és tudományos művek számára, kitünő kivitelben, legjobb módszerek szerint előállítva.

Czím csakis: **BUDAPEST, VI. ker., Király-utca 30. szám.**

Jutányos árak.

TELEFON: 18—99.

Jutányos árak.

„A TERMÉSZET“ szerkesztősége és kiadóhivatala: Budapest, II., Donáti-utca 7. dr. Lendl Adolf intézete.

Nyomatott Wesselényi Géza könyvnyomdájában Budapest, II., Zsigmond-utca 11—15.